Olli Mäenpää
24.5.2017

Liikenne- ja viestintävaliokunnalle

Hallituksen esitys laiksi Yleisradio Oy:stä annetun lain muuttamisesta (HE 13/2017 vp)

Esityksen yleiset lähtökohdat

Parlamentaarisen työryhmän yksimieliseen valmisteluun perustuva esitys sisältää useita sisällöltään ja merkittävyydeltään erilaisia muutosehdotuksia Yle-lakiin. Esityksen mukaan Ylen julkisen palvelun tehtäviä täsmennettäisiin niin, että Ylen tehtävänä on tukea suomalaisen kulttuuriperinnön vaalimista, suvaitsevaisuutta, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja kulttuurista moninaisuutta. Lisäksi Ylen tehtäviä täydennettäisiin määrittelemällä tehtäväksi myös sananvapauden, korkeatasoisen journalismin ja median monimuotoisuuden edistäminen. Hallintoneuvoston tehtäväksi säädettäisiin yhtiön strategiasta päättäminen. Esitys ei sisällä muutoksia Yleisradion rahoituksen perusteisiin.

Yleisradion riippumattomuus

Parlamentaarisen työryhmän mietinnössä ei tarkasteltu Yleisradion riippumattomuutta, koska sitä pidettiin itsestään selvänä asiana. Työryhmän työn valmistumisen jälkeen Ylen journalistinen riippumattomuus on kuitenkin noussut esiin Ylen asemaa olennaisella tavalla määrittävänä tekijänä.

Olen Yleisradion toimeksiannosta laatimassani, Yleisradion journalistista päätöksentekoprosessia koskevassa arviointiraportissani (15.5.2017, https://drive.google.com/file/d/0B-v6fV6ewetZSUYyQ3hnQnkwZlk/view) arvioinut Ylen toimintaa eri näkökulmista julkisen palvelun mediana. Esitän raportissa tarkemmin perustellen muun muassa sen yleisen arvioinnin, että Yleisradio toimii riippumattomasti. Yksittäisissä tapauksissa riippumattomuus on kuitenkin horjunut. Siksi esitän arviossani, että on välttämätöntä vahvistaa Yleisradion ulkoista journalistista riippumattomuutta ja tehdä Ylen riippumattomuus nykyistä näkyvämmäksi.

Nämä vaatimukset toteuttaisi näkyvä ja vahva palomuuri, joka rakentuu useista riippumattomuutta turvaavista elementeistä. Yleisesti arvioiden journalistinen

riippumattomuus sisältää sekä kiellon puuttua toimitukselliseen työhön esimerkiksi pyrkimällä vaikuttamaan se sisältöön että kiellon ottaa vastaan suoraa vaikuttamista toimitukselliseen päätöksentekoon.

Yhtenä tekijänä Yleisradion riippumattomuuden kirkastamiseksi riippumattomuus olisi perusteltua määritellä myös oikeudellisesti, kirjaamalla riippumattomuus laintasoisella säännöksellä. Tällainen Yleisradion riippumattomuuden määrittely voitaisiin mahdollisesti sisällyttää Yle-lakiin jo käsiteltäessä tätä hallituksen esitystä. Tosin riippumattomuuden merkitystä korostava sääntely voi myös edellyttää tarkempaa lainvalmistelua.

Esitykseen sisältyvän uuden 7 a §:n mukaan ”Yhtiön on toiminnallaan edistettävä sananvapautta, korkeatasoista journalismia ja medianmonimuotoisuutta.” Tähän pykälään olisi mahdollista lisätä erikseen esimerkiksi ensimmäinen momentti, jonka mukaan yhtiö toimii journalistisesti riippumattomana julkisen palvelun ohjelmatoiminnassaan. Uuden pykälän otsikkoa olisi samassa yhteydessä paikallaan muuttaa sen sisältöä vastaavaksi.

Vastaavansisältöinen Yleisradion journalistista riippumattomuutta korostava säännös olisi 7 a §:n sijasta mahdollista sijoittaa myös nyt käsiteltävän hallituksen esityksen 1 tai 7 §:ään.

Hallintoneuvoston tehtävät

Esityksen mukaan hallintoneuvosto saisi nykyisen lisäksi toimivallan päättää Yleisradion strategiasta. Muutos ei tosin tältä osin ole muodollis-juridisesti kovinkaan suuri. Jo nykyään Yleisradion hallituksen työjärjestyksen (2011) mukaan hallintoneuvosto vahvistaa hallituksen päätökset yhtiön yleisistä strategisista linjauksista. Hallintoneuvoston toimivalta ei tältä osin nykyään kuitenkaan perustu lakiin.

Hallintoneuvostolle ehdotettua uutta toimivaltaa ei kuitenkaan voi pitää periaatteellisesti merkityksettömänä tai pelkästään teknisenä tarkennuksena, kun hallintoneuvoston roolia arvioidaan Yleisradion journalistisen riippumattomuuden kannalta. Merkitystä on etenkin sillä, että Yleisradion nykyisessä strategiassa ”Yle 2020” (Ylen hallituksen hyväksymä 30.11.2015) määritellään verraten yksityiskohtaisella tavalla Yleisradion journalistisen linjan perusteet ja myös journalismin tekemisen lähtökohdat ja tavoitteet.

Ylen nykyinen strategia määrittää käytännössä sitä, millaiseksi Yleisradion journalistinen linja muodostuu sekä sitä, mitkä arvot ja periaatteet ohjaavat journalistisia sisältöjä. Nykyisen strategian vaikutus ulottuu siten Yleisradion journalismin sisällöllisten puitteiden ja tavoitteiden ydinalueelle.

Koska hallintoneuvosto koostuu nykyään kansanedustajista, hallintoneuvoston itsenäinen strateginen päätösvalta saattaa vahvistaa näkemystä Yleisradion journa-

listisen linjan ja sisällön poliittisesta ohjauksesta. Mikäli hallintoneuvoston strateginen päätöksenteko ulottuisi Yleisradion journalismin ydinalueelle, se ei olisi omiaan vahvistamaan luottamusta Yleisradion toiminnan riippumattomuuteen ja puolueettomuuteen. Toisaalta Yleisradion toimintaa valvovan elimen toimivaltaan ei myöskään luontevasti kuulu journalismin sisältöä suuntaavien strategisten linjausten tekeminen.

Esityksen mukaan Yle-laissa ei määriteltäisi hallintoneuvoston päättämän strategian sisältöä, kohdetta tai laajuutta. Yleisradion journalistisen riippumattomuuden kannalta voidaan pitää välttämättömänä, että hallintoneuvoston päättämä strategia laaditaan niin, että siinä ei käsitellä Yleisradion journalistista linjaa eikä niitä keskeisiä lähtökohtia ja periaatteita, jotka ohjaavat journalistisia sisältöjä.

Yleisradion riippumattomuuteen liittyvät ongelmat eivät tältä osin konkretisoidu, jos hallintoneuvosto käyttää strategista päätösvaltaansa Ylen journalistinen riippumattomuus huomioon ottaen. Tämä edellyttää, että strategia laaditaan sisällöllisesti nykyistä yleisemmällä tasolla. Strategian tulisi myös kiinnittyä hallintoneuvoston perustehtävään huolehtia ja valvoa, että julkisen palvelun ohjelmatoiminnan mukaiset tehtävät tulevat suoritetuiksi.